

	Verborgen vormen – voorbereidende les
Leerjaar	PO groep 1 t/m 8, VO VMBO klas 1 en 2
Type les	Een voorbereidende les op de workshop 'Verborgen vormen WS' door Tetem.
Lesduur	45 minuten
Omschrijving van de les	<p>Een les waarbij de kinderen op onderzoekende, kijkende en spelende manier kennis maken met de discipline beeldhouwen en associatief vormen ontdekken.</p> <p>Wat is beeldhouwen? Hoe maakt een kunstenaar een beeld van een steen? Wat is speksteen? Welke vormen kan jij ontdekken?</p> <p>De kinderen bekijken een presentatie over beeldhouwen. De kinderen ontdekken hoe een kunstenaar een beeld uit een steen haalt. Ze associëren bij vormen. De kinderen tekenen in tweetallen krabbels voor elkaar. Ze bekijken de krabbels en tekenen de vorm die ze erin zien verder af.</p> <p>De kinderen werken met viltstiften bij het tekenen (tekenen). De kinderen werken met associatie aan de hand van vormkenmerken van een krabbel (vorm). De kinderen maken kennis met de kunstdiscipline beeldhouwen (kunstzinnige disciplines).</p>
Onderwerpen	Beeldhouwen, kunstenaars, vorm, stenen, associatie, tekening.
Vakgebied	Kunstzinnige oriëntatie in aansluiting op de discipline beeldhouwen.
Leerinhoud	
TULE kerndoel 54	<p>De kinderen gebruiken viltstiften bij het tekenen (tekenen). De kinderen associëren aan de hand van vormkenmerken van een krabbel (vorm). De kinderen begrijpen de begrippen organisch en geometrisch en abstract, figuratief en geabstraheerd (vorm).</p>
TULE kerndoel 55	De kinderen kunnen het eigen werk en dat van groepsgenoten bespreken (reflecteren).
TULE kerndoel 56	De kinderen krijgen inzicht in de kunstdiscipline beeldhouwen (kunstzinnige disciplines).

Uitvoering	
Lesplanning	<p>Lesduur: 45 minuten. Inleiding: 15 minuten. Opdracht: 15 minuten. Opruimen: 5 minuten. Presentatie/ reflectie: 10 minuten.</p>
Vorbereiding	<p>Bestudeer de presentatie 'Verborgen vormen VL (presentatie)'. Bestudeer de inhoud van deze les hieronder beschreven.</p> <p>Zet de volgende technische materialen klaar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Digibord voor presentatie. <p>Zet de volgende materialen klaar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wit A4 papier (in ieder geval 1 vel per kind). • Viltstiften.
Inleiding Groep 1 en 2	<p>Start de presentatie 'Verborgen vormen VL (presentatie)'. Toon afbeelding 1: Vraag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat zie je hier? • Zijn dit echte lachende meisjes? • Waar kan je dat aan zien? • Waar zijn de meisjes van gemaakt? • Hoe zou je een beeld uit steen kunnen maken? <p>Vertel: De beelden zie je op deze afbeelding zien zijn van steen en gemaakt door een <i>kunstenaar</i>. De beelden zijn van steen, maar ze lijken net op echte meisjes. Een kunstenaar maakt kunst: dat zijn beelden, schilderijen, foto's, video's... Wat een kunstenaar maakt, staat in een <i>museum</i>.</p> <p>Toon afbeelding 2: Vertel: De meeste stenen zijn heel hard. Op de afbeelding zie je iemand met een blok steen. Deze kunstenaar gaat met gereedschap een vorm van de steen maken. Deze kunstenaar is een <i>beeldhouwer</i>. Door steeds een stukje van de steen af te hakken kan je een vorm maken. Met een groot blok en een harde steen duurt dat wel heel lang. Jullie maken zelf tijdens de workshop in het museum een klein beeldje, zo groot dat die in je broekzak past.</p> <p>Toon afbeelding 3: Vertel: In de les van Tetem gaan jullie ook als echte beeldhouwers aan de slag. Eerst gaan jullie kunstwerken bekijken en daarna maken jullie een beeldje van speksteen. Deze steen is veel zachter dan gewone stenen. Je kan er een vorm in maken met gereedschappen. In de workshop gaan jullie van een echte kunstenaar leren hoe je dat doet.</p> <p>Toon afbeelding 4: Hier zie je twee kunstwerken van het museum. Vraag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat zie je hier? • Zijn deze allebei gemaakt van steen? Hoe kan je dat zien? • Waarvan is het hert gemaakt, denk je? <p>Vertel: Het plaatje van de mevrouw met de kroon en het boek is gemaakt van steen. Het beeld van het hert is gemaakt van metaal (brons). Dus niet alle beeldhouwwerken zijn gemaakt van steen.</p> <p>Toon afbeelding 5: Vraag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat zie je hier?

	<ul style="list-style-type: none"> • Welke lijkt het meest op een echt mens? Hoe komt dat? • En waarvan zijn deze kunstwerken gemaakt, denk je? (van links naar rechts: hout, metaal (brons), en steen) <p>Veel kunstenaars kijken eerst heel goed naar het stuk hout of steen om te ontdekken welke vorm erin verborgen zit. Daarna gaan ze de steen bewerken om de vorm eruit te halen. Dit gaan jullie ook doen met de stenen in het museum. Jullie gaan vandaag oefenen met vormen ontdekken. Dat kan je heel goed met wolken doen.</p> <p>Toon afbeelding 6, 7 en 8:</p> <p>Vraag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Welke vorm zien jullie in deze wolk? • Waar herken je dat aan? • Wie ziet iets anders?
Inleiding Groep 3 en 4	<p>Start de presentatie 'Verborgen vormen VL (presentatie)'.</p> <p>Toon afbeelding 1:</p> <p>Vraag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat zie je hier? • Zijn dit echte lachende meisjes? • Waar kan je dat aan zien? • Waar zijn de meisjes van gemaakt? • Hoe zou je een beeld uit steen kunnen maken? <p>Vertel: De beelden zie je op deze afbeelding zien zijn van steen en gemaakt door een kunstenaar. De beelden staan in het Vigeland park in Oslo in Noorwegen. De beelden zijn van steen, maar ze lijken net op echte meisjes.</p> <p>Toon afbeelding 2:</p> <p>Vertel: De meeste stenen zijn heel hard. Op de afbeelding zie je iemand met een blok steen. Deze kunstenaar gaat met gereedschap een vorm van de steen maken. Door steeds een stukje van de steen af te hakken kan je een vorm maken. Met een groot blok en een harde steen duurt dat wel heel lang. Jullie maken zelf een klein beeldje, zo groot dat die in je broekzak past.</p> <p>Toon afbeelding 3:</p> <p>Vertel: In de workshop van Tetem gaan jullie ook als echte beeldhouwers aan de slag. Eerst gaan jullie kunstwerken bekijken en daarna maken jullie een beeldje van speksteen. Ze noemen die stenen ook wel zeepsteen, omdat het bijna zo zacht is als zeep. Je kan er dus heel makkelijk een vorm in maken met gereedschappen. In de workshop gaan jullie van een echte kunstenaar leren hoe je dat doet.</p> <p>Toon afbeelding 4:</p> <p>Vraag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat zie je hier? • Welke delen van de dieren zie je? • Van welk materiaal zijn deze kunstwerken gemaakt? • Waar kan je dat aan zien? <p>Vertel: Deze struisvogel en haas zijn gemaakt van hout. Ze zijn gemaakt door de kunstenaar Garel Quentin. Een kunstenaar die beelden van hout of steen (of andere materialen) maakt noem je ook wel een beeldhouwer. Garel Quentin, maakt meestal kunstwerken van dieren, ze lijken soms net echt!</p> <p>Toon afbeelding 5:</p> <p>Vraag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat zou de beeldhouwer Garel Quentin hier maken? • Welk gereedschap herken je?

	<p>Vertel: Hier zie je Garel Quentin in zijn atelier, hij maakt een hele grote aap van hout. Hij gebruikt machines om het hout in de goede vorm te zagen en schuren.</p> <p>Veel kunstenaars kijken eerst heel goed naar het stuk hout of steen om te ontdekken welke vorm erin verborgen zit. Daarna gaan ze de steen bewerken om de vorm eruit te halen. Jullie gaan vandaag oefenen met vormen ontdekken. Dat kan je heel goed met wolken doen.</p> <p>Toon afbeelding 6, 7 en 8: Vraag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Welke vorm zien jullie in deze wolk? • Waar herken je dat aan? • Wie ziet iets anders?
Inleiding Groep 5 en 6	<p>Start de presentatie 'Verborgen vormen VL (presentatie)'.</p> <p>Toon afbeelding 1: Vraag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat zie je hier? • Hoe kan je zien dat dit een standbeeld is? • Waar zijn de meisjes van gemaakt? • Hoe zou je een beeld uit steen kunnen maken? <p>Vertel: De beelden zie je op deze afbeelding zien zijn van steen en gemaakt door een kunstenaar. De beelden staan in het Vigeland park in Oslo in Noorwegen. De beelden zijn van steen, maar ze lijken net op echte meisjes.</p> <p>Toon afbeelding 2: Vertel: De meeste stenen zijn heel hard. Op de afbeelding zie je iemand met een blok steen. Deze kunstenaar gaat met gereedschap een vorm van de steen maken. Door steeds een stukje van de steen af te hakken kan je een vorm maken. Met een groot blok en een harde steen duurt dat wel heel lang. Jullie maken zelf tijdens de workshop in het museum een klein beeldje, zo groot dat die in je broekzak past.</p> <p>Toon afbeelding 3: Vertel: In de workshop van Tetem gaan jullie ook als echte beeldhouwers aan de slag. Eerst gaan jullie kunstwerken bekijken en daarna maken jullie een beeldje van speksteen. Ze noemen die stenen ook wel zeepsteen, omdat het bijna zo zacht is als zeep. Je kan er dus heel makkelijk een vorm in maken met gereedschappen. In de workshop gaan jullie van een echte kunstenaar leren hoe je dat doet.</p> <p>Toon afbeelding 4: Hier zie je twee kunstwerken van het museum. De linker is gemaakt van steen, de rechter is van brons. Vraag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Waaraan kan je zien dat de ene van brons is, en de ander van steen? • Wat is het verschil in hoe kunstenaars dit maken, denk je? (bij het steen hak je telkens een stukje weg, en bij het brons giet je het metaal in een mal). <p>Toon afbeelding 5: Vraag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat zie je hier? (3 mensfiguren) • Welke lijkt het meest op een echt mens? Hoe komt dat? • Welk beeld is het zwaarst, denk je? En welke het lichtst? <p>Deze drie kunstwerken hebben allemaal een mensfiguur, maar net anders. Bij de ene zien we nog best veel details in het gezicht, bij de ander zien we alleen een soort stickpoppetje. Met een lastig woord noemen we dat ook wel <i>geabstraheerd</i>. Dat betekent dat je nog wel kan zien wat het is, maar dan zonder de vele details.</p>

	<p>Veel kunstenaars kijken eerst heel goed naar het stuk hout of steen om te ontdekken welke vorm erin verborgen zit. Daarna gaan ze de steen bewerken om de vorm eruit te halen. Dit gaan jullie ook doen met de stenen in het museum. Jullie gaan vandaag oefenen met vormen ontdekken. Dat kan je heel goed met wolken doen.</p> <p>Toon afbeelding 6, 7 en 8:</p> <p>Vraag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Welke vorm zien jullie in deze wolk? • Waar herken je dat aan? • Wie ziet iets anders? <p>De vormen die je kan zien in de wolken zijn ook geabstraheerd.</p>
Inleiding Groep 7 en 8	<p>Start de presentatie 'Verborgen vormen VL (presentatie)'.</p> <p>Toon afbeelding 1:</p> <p>Vraag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat zie je hier? • Van welk materiaal is dit standbeeld gemaakt, denk je? Hoe kan je dat zien? • Hoe zou je een beeld uit steen kunnen maken? <p>Vertel: De beelden die je op deze afbeelding zien zijn van steen en gemaakt door een kunstenaar. De beelden staan in het Vigeland park in Oslo in Noorwegen.</p> <p>Toon afbeelding 2:</p> <p>Vertel: De meeste stenen zijn heel hard. Op de afbeelding zie je iemand met een blok steen. Deze kunstenaar gaat met gereedschap een vorm van de steen maken. Door steeds een stukje van de steen af te hakken kan je een vorm maken. Met een groot blok en een harde steen duurt dat wel heel lang. Jullie maken zelf tijdens de workshop in het museum een klein beeldje, zo groot dat het in je hand past.</p> <p>Toon afbeelding 3:</p> <p>Vertel: In de workshop van Tetem gaan jullie ook als echte beeldhouwers aan de slag. Eerst gaan jullie kunstwerken bekijken en daarna maken jullie een beeldje van speksteen. Ze noemen die stenen ook wel zeepsteen, omdat het bijna zo zacht is als zeep. Je kan er dus eenvoudiger een vorm uit halen met gereedschappen dan een gewone steen.</p> <p>Toon afbeelding 4:</p> <p>Hier zie je twee kunstwerken van het museum. De linker is gemaakt van steen, de rechter is van brons.</p> <p>Vraag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Waaraan kan je zien dat de ene van brons is, en de ander van steen? • Wat is het verschil in hoe kunstenaars dit maken, denk je? (bij het steen hak je telkens een stukje weg, en bij het brons giet je het metaal in een mal). • Wat valt je op aan de vorm van de kunstwerken? (de ene zit in een plat vierkant, de andere staat als losse vorm). <p>Overal om je heen zie je vormen. Sommige vormen zijn <i>organisch</i>, andere zijn <i>geometrisch</i>. Geometrisch: een meetkundige vorm zoals een driehoek, vierkant, cirkel of ellips. Organische vorm: een ronde, gebogen, soms grillige vorm, ontleend uit de natuur.</p> <p>Vraag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kan jij een geometrische en een organische vorm terugvinden in het klaslokaal? • Kan jij een geometrische en een organische vorm terugvinden in deze twee kunstwerken? (Links: de omtrek van het kunstwerk en de gebeeldhouwde cirkel waarin de vrouw staat zijn geometrisch. De vrouw zelf is dan weer organisch. Rechts: De ondergrond (sokkel) waarop het hert staat is

	<p>geometrisch, het hert zelf organisch).</p> <p>Toon afbeelding 5: Vertel: Hier zie je nog drie kunstwerken uit het museum. Vraag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Welke overeenkomsten zie je tussen de drie werken? (alle drie mensfiguren) • Welke verschillen zie je in vorm en materiaal? (links naar rechts: hout, metaal (brons), steen) • Welke is het meest geometrisch, denk je? (middel) • Welke is het meest organisch? (rechts) • Welke lijkt het meest op een echt mens? Hoe komt dat? <p>Deze drie kunstwerken hebben allemaal een mensfiguur, maar net anders. Bij de ene zien we nog best veel details in het gezicht, bij de ander zien we alleen een soort stickpoppetje.</p> <p>Als we het hebben over de vorm van de kunstwerken, kan je het ook hebben over <i>figuratief</i> en <i>abstract</i>. Figuratief betekent dat je duidelijk kan zien wat het voorstelt, zoals in dit geval mensen. Abstract betekent dat je dit niet kan zien, of dat mensen er verschillende dingen in kunnen zien. Soms zijn er kunstwerken die er een beetje tussenin zitten: je kan nog zien wat het is, maar niet heel duidelijk. Dat noemen we ook wel <i>geabstraheerd</i>.</p> <p>Zijn deze drie kunstwerken figuratief, abstract of geabstraheerd?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Links: geabstraheerd • Midden: geabstraheerd (bijna abstract!) • Rechts: figuratief <p>Veel beeldhouwers kijken eerst heel goed naar het stuk hout of steen om te ontdekken welke vorm erin verborgen zit. Als je een gezicht wilt maken, is het handig om een stuk steen te zoeken dat die vorm al een beetje heeft.</p> <p>Vandaag doen we een klein opdrachtje over het associëren bij vormen. Dat is een soort brainstormen en ideeën bedenken over wat jij ergens in ziet. Dit om alvast te oefenen als we dit gaan doen bij de stenen in het museum.</p> <p>Toon afbeelding 6, 7 en 8: Vraag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Welke vorm zien jullie in deze wolk? • Waar herken je dat aan? • Wie ziet iets anders?
Inleiding Klas 1 en 2	<p>Start de presentatie 'Verborgen vormen VL (presentatie)'.</p> <p>Toon afbeelding 1: Vraag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat zie je hier? • Van welk materiaal is dit standbeeld gemaakt, denk je? Hoe kan je dat zien? • Hoe zou je een beeld uit steen kunnen maken? <p>Vertel: De beelden zie je op deze afbeelding zien zijn van steen en gemaakt door een kunstenaar. De beelden staan in het Vigeland park in Oslo in Noorwegen.</p> <p>Toon afbeelding 2: Vertel: De meeste stenen zijn heel hard. Op de afbeelding zie je iemand met een blok steen. Deze kunstenaar gaat met gereedschap een vorm van de steen maken. Door steeds een stukje van de steen af te hakken kan je een vorm maken. Met een groot blok en een harde steen duurt dat wel heel lang. Jullie maken zelf tijdens de workshop in het museum een klein beeldje, zo groot dat het in je hand past.</p> <p>Toon afbeelding 3:</p>

	<p>Vertel: In de workshop van Tetem gaan jullie ook als echte beeldhouwers aan de slag. Eerst gaan jullie kunstwerken bekijken en daarna maken jullie een beeldje van speksteen. Ze noemen die stenen ook wel zeepsteen, omdat het bijna zo zacht is als zeep. Je kan er dus eenvoudiger een vorm uit halen met gereedschappen dan een gewone steen.</p> <p>Toon afbeelding 4: Hier zie je twee kunstwerken van het museum. De linker is gemaakt van steen, de rechter is van brons.</p> <p>Vraag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Waaraan kan je zien dat de ene van brons is, en de ander van steen? • Wat is het verschil in hoe kunstenaars dit maken, denk je? (bij het steen hak je telkens een stukje weg, en bij het brons giet je heet metaal in een mal). • Wat valt je op aan de vorm van de kunstwerken? (de ene zit in een plat vierkant, de andere staat als losse vorm). <p>Vraag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Welke van de twee kunstwerken spreekt je meer aan? Waarom? <p>Toon afbeelding 5: Vertel: Hier zie je nog drie kunstwerken uit het museum.</p> <p>Vraag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Welke overeenkomsten zie je tussen de drie werken? (alle drie mensfiguren) • Welke verschillen zie je in vorm en materiaal? (links naar rechts: hout, metaal (brons), steen) • Welke lijkt het meest op een echt mens? Hoe komt dat? <p>Deze drie kunstwerken hebben allemaal een mensfiguur, maar net anders. Bij de ene zien we nog best veel details in het gezicht, bij de ander zien we alleen een soort stickpoppetje.</p> <p>Als we het hebben over de vorm van de kunstwerken, kan je het ook hebben over <i>figuratief</i> en <i>abstract</i>. Figuratief betekent dat je duidelijk kan zien wat het voorstelt, zoals in dit geval mensen. Abstract betekent dat je dit niet kan zien, of dat mensen er verschillende dingen in kunnen zien. Soms zijn er kunstwerken die er een beetje tussenin zitten: je kan nog zien wat het is, maar niet heel duidelijk. Dat noemen we ook wel <i>geabstraheerd</i>.</p> <p>Zijn deze drie kunstwerken figuratief, abstract of geabstraheerd?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Links: geabstraheerd • Midden: geabstraheerd (bijna abstract!) • Rechts: figuratief <p>Veel beeldhouwers kijken eerst heel goed naar het stuk hout of steen om te ontdekken welke vorm erin verborgen zit. Als je een gezicht wilt maken, is het handig om een stuk steen te zoeken dat die vorm al een beetje heeft.</p> <p>Vandaag doen we een klein opdrachtje over het associëren bij vormen. Dat is een soort brainstormen en ideeën bedenken over wat jij ergens in ziet. Dit om alvast te oefenen als we dit gaan doen bij de stenen in het museum.</p> <p>Toon afbeelding 6, 7 en 8: Vraag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Welke vorm zien jullie in deze wolk? • Waar herken je dat aan? • Wie ziet iets anders?
Opdracht	In de workshop van Tetem gaan jullie verborgen vormen ontdekken in de spekstenen. Om alvast wat te oefenen gaan jullie vandaag ontdekken welke vormen

	<p>er verborgen zitten in een krabbel. Een krabbel is een snelle tekening waar je niet over na hebt gedacht.</p> <p>Deze opdracht doe je met zijn tweeën. Jullie krijgen allemaal een vel papier en viltstiften. Eerst pak je één viltstift. Doe je ogen dicht en zet zonder erover na te denken een krabbel op het papier.</p> <p>Als je je krabbel gezet hebt doe je je ogen weer open en wissel je van papier. Nu mag je gaan bedenken welke vorm er volgens jou verborgen zit in de krabbel die je net gekregen hebt. Wat zie jij? Maak de tekening af met welke vorm jij ziet. Wat teken je erbij om de vorm duidelijker te maken?</p> <p>Voor de docent: Doe deze opdracht eventueel een keer voor.</p> <p>Aanvulling voor groep 7 en 8 en klas 1 en 2: De krabbel die is getekend is altijd <i>abstract</i>. Door er dingen aan toe te voegen, wordt het een herkenbare voorstelling: je maakt de tekening <i>figuratief</i>.</p>
Opruimen	Ruim alle gebruikte materialen weer op en bewaar de tekeningen voor de reflectie.
Reflectie/ presentatie	<p>Bekijk samen de resultaten en bespreek zowel het eindresultaat als het proces. Stel daarbij vragen als:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe was het om een tekening van een krabbel van iemand anders te maken? • Wat zag jij in de krabbel? • Hoe heb je de krabbel afgemaakt? • Was het moeilijk om de verborgen vorm te zien? • Hoe vind je de tekening van jouw krabbel geworden? <p>Groep 7 en 8 en klas 1 en 2:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is je eindresultaat abstract, figuratief of geabstraheerd? • Heb je vooral geometrische of organische vormen gebruikt?